

ב"ה

תשובות ומקורות ל"ביאורים וחידושים בהגדה של פסח"

קדש א:

את מצות השבת קיבלנו במרה, ואילו החגים ניתנו בסיני. בהר סיני קיבלו ישראל את התורה ביראה, כי הקב"ה כפה עליהם הר כגיגית, ולכן אי אפשר לומר "באהבה", אבל במרה קיבלו ישראל חלק מהמצוות באהבה, בעקבות קריעת ים סוף שקדמה למרה (אבודרהם).

קדש ב:

קדש. בכל יו"ט חייב בקדוש מדברי סופרים, וכשחל בשבת הרי יש לו ג"כ עיקר מן התורה – מוסיף עליהם בלילה זה, שהוא אחד מארבעה כוסות שהן מצוה מד"ס בליל פסח. ולכן: א) אינו מקדש על הפת. ב) אין אחר מוציא אותו ידי חובתו (שו"ע רבינו סתע"ב סכ"ב). ג) דוחק עצמו לשתות ד' כוסות אף שמזיקו או שצריך למכור כסותו (גדרים מט, ב. פסחים צט, ב. ד) אינו מקדש אלא בלילה ממש ולא בתוספות יו"ט (תה"ד סקל"ז), כי תקנו חכמים ד' כוסות בזמן הראוי לאכילת מצה (שו"ע רבינו שם ס"ב). ה) יש לחוש לדעת אלו האומרים שמצוה לשתות כל הכוס ועכ"פ רובו (שם סי"ט). – ההגדה של הרבי.

הא לחמא עניא:

חק יעקב: האמירה מופנית כלפי בני הבית הרעבים, שלא אכלו מהבוקר, ולכן אין טעם לומר זאת קודם לפני שמתעסקים עם צרכי הסעודה, רק כעת כאשר בצעו את הפת ב"יחץ' ומוכן כבר ה"לחם עוני" הראוי לאכילה הלילה, אפשר להזמין את בני הבית.

ברוך שאמר: מצות היום היא "והגדת לבנך" – סיפור ביציאת מצרים. ולכן מיד כשאפשר עושים קידוש ומזכירים בו את יציאת מצרים, רק אחרי שכבר התחילו את המצוה העיקרית, אפשר להתפנות לשאר המצוות ולהזמין אורחים (ברוך שאמר).

הרבי: האמירה "כל דכפין" אינה הזמנה לאורחים, כבר הזמינו את האורחים קודם, אלא משמעה אמירה לה' – כמו שאנחנו עושים צדקה ולא מסתכלים את מי אנחנו מכניסים הביתה, כך הקב"ה יעשה עמנו צדקה ויגאל אותנו גם אם אנחנו לא ראוים.

מה נשתנה (א)

ר' צדוק הכהן מלובלין: ילד יודע שכשמקיימים מצוה אסור לשאול "למה ומדוע". במתן תורה קיבלנו כולנו את התורה ואמרנו חד משמעית: "נעשה ונשמע". ולכן לא שואל ילד על מצות סוכה כמו על מצות אחרות "מה נשתנה". אבל ליל הסדר התייסד הרי קודם יציאת מצרים, וקודם אמירת "נעשה ונשמע" – ועל כן נשארה המצווה שכאן מותר לשאול...

פתגם מפורסם בפי העם: כשילד יהודי רואה בגלות ש"זורקים אותו מהבית" הוא לא שואל שום שאלות, הוא רגיל לזה... אבל כשהוא רואה את כולם יושבים ב"דרך חירות" הוא תמה מיד: "מה נשתנה?".

מה נשתנה (ב)

ר"י מנרבונה, רשב"ץ: הילד רואה על השולחן את המרור שעל הקערה, ומבין שיאכלוהו בטיבול (כי תמיד אוכלים את המרור בטיבול) ובפרט שרואה גם את החרוסת...

רשב"ץ: שאלת הטיבול שואל הבן החכם שכבר יודע את הדינים ויודע שיטבילו שתי פעמים. והרי אם אין בנים גם האבא שואל את עצמו.

מעשה ברבי אליעזר

א. ריטב"א ועוד ראשונים: זהו המשך לקטע הקודם, וראיה ש"אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים וכו' – מצוה עלינו לספר".

ב. שמחת הרגל: אבותיהם של החכמים הללו כלל לא השתעבדו למצרים: רבי אליעזר, רבי אלעזר בן עזריה ורבי טרפון – היו כהנים. רבי יהושע היה לוי – ושבט לוי (כהנים ולויים) לא השתעבדו כידוע למצרים. ורבי עקיבא היה בן גרים. וזהו החידוש, שלא רק מי שיצא ממצרים חייב לספר ביציאת מצרים, אלא גם אלו שמעולם לא היו שם.

רמז: "וב"ל" המרבה לספר – ראשי תיבות" כהנים, לויים וגרים.

חכם מה הוא אומר:

א. ראשונים: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" – זו המשנה האחרונה במסכת פסחים (בזמן הראשונים, היום זה מחולק לשניים ויש עוד משנה) והכוונה: תלמד אותו את כל הלכות הפסח עד ההלכה האחרונה – שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

ב. הרבי: בדין "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" יש דבר והיפוכו: מצד אחד הפסח צריך להיאכל על השובע, כלומר: אין מטרתו להשביע ולהנות את האדם. ומאידך: אסור לאכול אחריו שום דבר – כדי שהטעם וההנאה ממנו יישאר. וזה המשמעות של המצוה: הקשר העמוק לקב"ה הוא "למעלה מטעם" ושכל מצד אחד, אך מצד שני הוא צריך "להישאר" ולחדור עמוק גם בתוך ההבנה של האדם.

רשע מה הוא אומר

א. אלשיך: "הקהה את שניו – והפוך אותו לצדיק". כי "רשע" בגימטריה 570. "שניו" בגימטריה 360. יש "להקהות" ולהפחית מה"רשע" את "שניו" כי 570-360=204 בגימטריה "צדיק". כי יש להקהות את הרשעות ולא את הרשע עצמו חלילה.

ב. הרבי: "אילו היה שם" – דוקא "שם" במצרים "לא היה נגאל", אבל בגאולה האמיתית והשלמה – "כי לא ידח ממנו ידח" וכל יהודי ויהודי יגאל. ובאמירה זו מקהים את רשעותו של הרשע, שרואה שיש לו תקוה, ושב בתשובה.

והיא שעמדה

- א. אבודרהם: ההבטחה שניתנה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים לגאול את ישראל ממצרים, היא שעמדה לאבותינו ולנו.
- ב. שבלי הלקט: בברית בין הבתרים הבטיח ה' לאברהם לגאול את בניו מכל הגלויות ולא רק מגלות מצרים, וזה מה שעומד לנו עד עצם היום הזה.
- ג. מעשי ה': זה ש"בכל דור ודור עומדים עלינו לבלותינו" זה מה שעומד לנו כראיה והוכחה, שתמיד הגוים רצו להשמיד את ישראל "והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם" ולא רק בגלות מצרים.

ויהי שם לגוי

- א. ראשונים: מסומנים (מלשון "ציון") שלא נתערבבו עם המצריים אלא לא שינו את שמם, את לשונם, את דתם ומלבושיהם.
- ב. ריטב"א בשם רש"י: שהיו מסומנים כ"גוי" – שגרו בנפרד כדי לעזור אחד לשני.

ורב כמה שנאמר

- א. גמרא: בנות ישראל היו יולדות בשדה, וכשגדלו הילדים היו באים לביתם "בעדרי עדרים" ביחד.
- ב. רש"י: "עדי עדיים" הוא לשון רבים של "עדי עד" – כלומר הרבה מאוד, בלי גבול.
- ג. אלשיך: "בעדי עדים" בגימטריה 210, כאשר בני ישראל באו "בעדי עדים" – כשעברו 210 שנים לשיעבוד, גאלם השי"ת.

ויתנו עלינו עבודה קשה

- א. פה-רך, שהמצרים משכו את היהודים במילים יפות ובשכר עד שהרגילו אותם לעבוד.
- ב. פריכה – בעבודה קשה שמפרכת ושוברת את הגוף.
- ג. שהיו מחליפים מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים (גמרא)
- ד. כל מה שהיו בונים במצרים היה נשבר ומתרוסט ולא ראו פרי בעמלם (ע"פ גמרא ורמב"ם)

אני ולא...

- א. תוס' רי"ד: שליחותו של משה הייתה לומר לפרעה שה' יוציא את ישראל ממצרים, ולא משה.
- ב. שבלי הלקט: את כל המכות עשו משה ואהרן בשליחות ה' – חוץ ממכת בכורות שבה נגאלו, ואותה עשה ה' ללא שליח.
- ג. אבן עזרא: בשליחותו של משה לפרעה נאמר "בא אל פרעה" ולא "לך אל פרעה", כי משה לא נשלח לבדו, אלא הקב"ה היה אתו בכל צעד ושעל.

אלו עשר מכות

- א. שער הכולל, וסידור הרב: בגמרא אמרו שאסור לברך על כוס של פורענות, ומכיון שמזכירים פורענות, שופכים מהיין ואח"כ כשמוסיפים היין שנשאר הוא ייין המשמח" שעליו אומרים שירה והלל לה' – ועליו מברכים.
- ב. זכר לפסח: בירושלמי כתוב שארבע כוסות רומזות לארבע כוסות של פורענות שעתיד הקב"ה להשקות את אומות העולם לעתיד לבוא. ולכן שופכים טיפות מהיין כשמזכירים את המכות, לומר שהמכות שהיו אז, במצרים, אינם אלא טיפות קטנות לעומת הכוסות הגדולות שעתיד הקב"ה להשקות את צוררי ישראל.

דצ"ך עד"ש באח"ב

- א. ראשונים: המכות היו מחולקות לשלש: דצ"ך – אהרן הכהן במטה. עד"ש – משה רבינו ללא מטה. בא"ח – ע"י משה במטה. והאחרונה "בכורות" נעשתה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, והצטרפה לקבוצה האחרונה.
- ב. שבלי הלקט: דצ"ך עד"ש באח"ב עם הכולל בגימטריה 500 – כנגד כל המכות שלקו המצרים על הים: לרבי יוסי – 50, לרבי אליעזר – 200 ולרבי עקיבא – 250.
- ג. חת"ם סופר: דצ"ך עד"ש באח"ב ראשי תיבות: עב"ד. וסופי תיבות: כב"ש. רמז שישראל במצרים עבדו את הכבש, הע"ז של מצרים. ובכל זאת נגאלו מכל זה.

כמה מעלות טובות

- א. ריטב"א: כנגד שם י-ה. כנגד ט"ו שיר המעלות שבתהילים, שכנגדם ט"ו מעלות שבין עזרת נשים לעזרת ישראל בבית המקדש.
- ב. הגר"א: יש כידוע 7 רקיעים, מהארץ עד כסא הכבוד. יוצא שיש 15 מעלות מכאן לכסא הכבוד: 1. הארץ. 2. האויר. 3. הרקיע הראשון. 4. אויר. 5. הרקיע השני. 6. אויר. 7. הרקיע השלישי. 8. אויר. 9. הרקיע הרביעי. 10. אויר. 11. הרקיע החמישי. 12. אויר. 13. הרקיע השישי. 14. אויר. 15. הרקיע השביעי – כסא הכבוד.
- ג. ליל שימורים" כנגד ט"ו המעלות והשבחים שמ"ויציב" עד "ויפה" שאומרים אחרי שמע.

מצה זו שאנו אוכלים

1. ראשונים: הקב"ה ציוה לאכול מצה ע"ש העתיד – שיגורשו ממצרים ולא יספיק בצקם להחמיץ.
2. הציווי היה לאכול בליל פסח לחם עוני זכר לגלות, ואנו אוכלים זכר ליציאה והגאולה (מעשי ה')
3. הציווי היה לאכול לחם עוני כדי שתהיה בנו לפחות מעט אמונה, ונהיה ראויים לגאולה, כנאמר "אין התינוק יודע לקרות אבא עד שיטעם טעם דגן". אבל אנו, אחרי הגאולה, אוכלים את המצה שיש בה קדושה והרבה אמונה, שבתוכה נמצא ההתגלות הגדולה של "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם" (לקוטי תורה)